

— ale musíme v něm vidět naše bolesti, naše pochyby, naše omyly, naše hledání. — A to ‚naše‘ se nemusí vztahovat k naší osobě, ale k naší společnosti." (Impuls, č. 6/67.)

Žert je kromě jiného také román, který můžeme označit za „román strukturální". To je ten další aspekt a rozšíření toho, čeho jsme si všimli prve — že jde o zvláštní symbiózu textu a vyžadované konkretizace. Může (a také chce!) sloužit k nekonečným úvahám o tom, „jak je udělán", může tedy sloužit jako etuda pro procvičování základní technologie zjednodušené strukturální analýz). Nechává nahlédnout do své dílny, v tomto pochopení dovolí ztotožnění s textem, zároveň „převyšuje" zručností, je „nad" konzumentem. Odtud jednoduchá a poloobnažená stavba, odtud rekapitulace, objasňování „významu" jednotlivých scén i celého textu, odtud školácké předvedení absurdit) občanského vítání novorozěnat do života, odtud kýčovitý obraz rozpadu moravské integrity (korigovaný pro všechny případy groteskní stylizací), odtud i teorie hudební. Odtud všechna tato pečlivá snaha, aby někdo snad nepopletl správnou významovou interpretaci. (Takovou, jakou doba žádá, ne takovou, jakou by si mohla dočasně vytvořit navzdory realitě díla vzpouzející se tomuto zvěčňování.)

Celá tato iluze ovšem padá tehdy, jakmile konzument zlobí a přestává dbát na pravidla hry. Knihy tohoto typu patří svým čtenářům, tvoří s nimi nerozlučnou symbiózu, neexistují bez nich jako koncizní tvar. Proto je nutno zkoumat obojí, spojení textu a interpretace přerůstá ve spojení kniha — její jednoznačně určený čtenář. S ním stojí a padá. Jejich simplifikovaná utilitárnost je tedy toho druhu, abych dovedl do konce vymezení speciální funkce, že jim dodává ráz instruktivní příručky. Od jednodušších typů jako Na pomoc mládežnickým organizacím se liší pokročilejší etapou a jiným společenským zacílením: jsou pro intelektuály. Vyžadují porozumění a účast, s nimi mohou být pak vykládán)-jako univerza morální, společensko-politická, estetická; simplifikovaný strukturalismus tu najde vše na svém místě: zápletky, činy, ideje, folklór. Musí však věřit, bez víry a účasti se rozplývá a to je zvláštní osud této exaktní metodologie.